

spis treści

- 4** Ogłoszenie konkursu PPH
Wojciech J. Katner
- 5** Zakres tzw. konstytucji biznesu. Kontrowersje wokół pojęcia przedsiębiorcy w ustawie – Prawo przedsiębiorców z 2018 r.
Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz
- 11** Pojęcia interesu prawnego w powództwie o ustalenie a prawo do sądu – wprowadzenie do dyskusji. Analiza badań statystycznych
Dominika Wajda
- 21** Wpisy w Krajowym Rejestrze Sądowym wywołujące skutek deklaratoryjny
Paweł Widerski
- 27** Prokura w spółce cywilnej (cz. I)
Marcin Borkowski
- 33** Skutki działania fałszywego piastuna organu osoby prawnej na tle regulacji rejestrowych
Andrzej Szlęzak
- 39** Poręczenie i umowa gwarancyjna jako instrumenty obrotu wierzytelnościami szpitalnymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego
Karolina Słowińska
- 45** Klauzula indeksacyjna w kredytach hipotecznych denominowanych we frankach szwajcarskich – istota problemu
Aleksandra Sikorska-Lewandowska
- 52** Zasady prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ustawy – Prawo przedsiębiorców
- 4** PPH contest notice
Wojciech J. Katner
- 5** The Scope of the So-Called Constitution of Business. Controversies around the Notion of Entrepreneur in the Entrepreneurs Law Act of 2018
Beata Gessel-Kalinowska vel Kalisz
- 11** The Concept of Legal Interest in Declaratory Relief and Access to Justice Problem: an Introduction to the Discussion. Analysis of the Statistical Data
Dominika Wajda
- 21** Entries in the National Court Register Having a Declaratory Effect
Paweł Widerski
- 27** Power of Commercial Representation in a Civil-Law Partnership (Part I)
Marcin Borkowski
- 33** Consequences of Activities of a False Holder of an Office in a Legal Person's Governing Body Against the Background of Regulations Concerning Registers
Andrzej Szlęzak
- 39** Surety and Guarantee Agreements as the Instruments Used in „Hospital Liabilities” Transactions in the Jurisprudence of the Supreme Court
Karolina Słowińska
- 45** Indexation Clause in Mortgage Loans Denominated in the Swiss Franc: the Essence of the Problem
Aleksandra Sikorska-Lewandowska
- 52** Principles of Pursuit of Business Activity in the Light of the Entrepreneurs Law Act

Recenzentami w 2018 r. byli:

prof. dr hab. Józef Frąckowiak, dr hab. Łukasz Gasiński, doc. dr Teresa Grzeszak, doc. dr Marek Grzybowski, prof. dr hab. Wojciech Katner, prof. dr hab. Andrzej Kidyba, dr hab. Katarzyna Kopaczyńska-Piecniak prof.UMCS, dr hab. Joanna Kruczałak-Jankowska prof. UG, dr hab. Zbigniew Kuriewicz prof. US, dr hab. Marek Leśniak prof. UL, dr hab. Marta Litwińska-Werner, doc. dr Małgorzata Modrzejewska, doc. dr Jerzy Modrzejewski, dr hab. Konrad Osajda, prof. dr hab. Wojciech Popiołek, prof. dr hab. Urszula Promińska, prof. dr hab. Andrzej Szumański, prof. dr hab. Marek Wierzbowski, dr Cezary Wiśniewski.

Zgodnie z wykazem czasopism naukowych oraz informacją Departamentu Nauki w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w związku z § 32 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12.12.2016 r. w sprawie przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych (Dz.U. poz. 2154), za każdą publikację naukową w miesięczniku „Przegląd Prawa Handlowego” Autor otrzymuje 11 punktów.

Wskaźnik Index Copernicus Value (ICV) 2017 = 58.25.

Miesięcznik „Przegląd Prawa Handlowego” jest indeksowany w bazie BazEkon.

PRZEGLĄD PRAWA HANDLOWEGO

miesięcznik ukazuje się od 1992 r.

RADA PROGRAMOWA

prof. dr hab. Janusz Barta, prof. Emilio Castorina,
prof. dr hab. Józef Frąckowiak, prof. dr hab. Andrzej Jakubecki,
prof. Julian Juergensmeyer, prof. dr hab. Wojciech J. Katner,
prof. dr hab. Andrzej Kidyba, prof. dr hab. Ryszard Markiewicz,
dr Jerzy Modrzejewski, prof. dr hab. Józef Okolski,
prof. dr hab. Krzysztof Pietrzykowski,
prof. dr hab. Wojciech Popiołek, prof. dr hab. Jerzy Rajski,
prof. dr hab. Marek Salfan, prof. dr hab. Stanisław Sołtyński,
prof. dr hab. Andrzej Szumański, prof. dr hab. Ireneusz Weiss,
dr Leigh Williams

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Redaktor naczelny
Małgorzata Modrzejewska

Z-ca Redaktora naczelnego
Cezary Wiśniewski

Sekretarz redakcji
Anna Popławska
tel. +48 668 618 563

e-mail: anna.poplawska@wolterskluwer.com

Redaktor statystyczny
Jan Czempas

Materiały do publikacji powinny zostać przesłane pocztą elektroniczną. Objętość nadesłanych tekstów nie powinna przekraczać 25 000-30 000 znaków ze spacjami. Teksty muszą mieć tytuł, abstrakt w języku polskim, śródtytuł, podsumowanie, słowa kluczowe, przypisy opracowane w tradycyjny sposób – na dole strony, krótką notkę o autorze oraz adres e-mailowy do korespondencji. Autor może zaproponować tłumaczenie na język angielski tytułu tekstu, abstraktu oraz słów kluczowych. Należy także podać (w przypisie) informacje o źródłach finansowania danej publikacji, takich jak np. granty krajowe, międzynarodowe, dotacje fundacji, stowarzyszeń lub instytucji komercyjnych. Do tekstu należy dołączyć bibliografię załącznikową.

Przekazując tekst do redakcji, Autor przenosi na Wydawcę wyłączne prawo do jego publikacji (prawa autorskie i wydawnicze).

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów, zmiany tytułów, śródtytułów oraz poprawek merytorycznych i stylistycznych, również w wersji angielskiej. Materiały niezamówione nie będą zwracane.

Warunkiem publikacji jest odesłanie uprzednio podpisanej umowy z Wydawnictwem

Podstawowe zasady recenzowania nadesłanych tekstów oraz wymagania dla Autorów dotyczące ghostwritingu są dostępne na stronie: <http://www.wolterskluwer.pl/proces-publicacji-w-czasopiśmie>.

Wersją podstawową (referencyjną) czasopisma jest wersja papierowa.

WYDAWCA

Wolters Kluwer

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

Dyrektor Działu Publikacji Periodycznych
Klaudia Szawłowska-Milczarek

e-mail: klaudia.szawlowska@wolterskluwer.com

Sekretariat

e-mail: czasopisma@wolterskluwer.pl

Prenumerata

infolinia 801 044 545

e-mail: prenumerata@wolterskluwer.pl

Biurowo Reklam

tel. 22 535 83 27

Skład i łamanie
A.P. GRAF, Warszawa

Nakład 1200 egz.

Do 1999 r. czasopismo było własnością Wydawnictwa „KIK” Konieczny i Kruszewski

Skutki działania fałszywego piastuna organu osoby prawnej na tle regulacji rejestrowych

Słowa kluczowe: zarząd, członek zarządu, domniemanie prawne, mandat, przedstawicielstwo, pełnomocnik, teoria organów, bezskuteczność zawieszona, nieważność czynności prawnej

Wpis określonej osoby do Krajowego Rejestru Sądowego (dalej KRS) w charakterze członka zarządu korzysta z domniemania co do jego prawdziwości. Odnosi się to również do sytuacji, gdy w KRS wpisana jest osoba, której mandat jako członka zarządu przestał obowiązywać. System domniemań przewidzianych w przepisach rejestrowych istotnie ogranicza możliwość kwestionowania danych wynikających z KRS. Co więcej, w orzecznictwie sądowym przyjmuje się, że wspomniane domniemania modyfikują sankcję związaną z naruszeniem przepisów dotyczących reprezentacji osób prawnych. Więcej argumentów przemawia jednak za tym, że osoba trzecia powinna mieć możliwość podważenia danych ujawnionych w KRS. W szczególności osoba trzecia powinna móc kwestionować skuteczność czynności prawnej podejmowanej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej. Przeszkodą ku temu nie powinien być fakt, że jest on nadal ujawniony w KRS.

I. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 39 ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny¹ fałszywy piastun organu osoby prawnej obowiązany jest do zwrotu tego, co otrzymał od drugiej strony w wykonaniu umowy, oraz do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę, nie wiedząc o braku umocowania. Wspomniany przepis odnosi się więc do odpowiedzialności fałszywego piastuna w razie występowania bez stosownego umocowania. Dyskusyjne jest, jak należy zakwalifikować samą czynność podjętą przez fałszywego piastuna, w szczególności czy trzeba ją uznać za nieważną czynność prawną.

Do konsekwencji działania byłego członka zarządu jako fałszywego piastuna organu osoby prawnej kilkakrotnie w ostatnim czasie odnosił się SN². Mimo to analiza orzecznictwa sądowego oraz dorobku doktryny prawniczej nie prowadzi do rozwiązania wszystkich problemów pojawiających się w toku stosowania przepisów regulujących zasady funkcjonowania zarządu spółki kapitałowej.

Często dzieje się tak, że wspólnicy nie wiedzą, iż określona osoba przestała być już członkiem zarządu albo pozostali reprezentanci spółki świadomie zaniedbują obowiązek jej wykreślenia z KRS. W konsekwencji w imieniu spółki kapitałowej występuje osoba ujawniona w rejestrze przedsiębiorców KRS, mimo że przysługujący jej mandat wygasł. W powyższym przypadku, rozważając skutki działania fałszywego członka zarządu spółki kapitałowej, trzeba zwrócić

uwagę na zależność między art. 39 k.c. a przepisami ustawy z 20.08.2007 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym³.

2. Możliwość następczego potwierdzenia czynności podjętej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej

Niezależnie do tego, jak należy zakwalifikować czynność podjętą przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej, pozytywnie trzeba ocenić linię orzeczniczą, która pozwala w tych okolicznościach na potwierdzenie wadliwej czynności z powołaniem się na przepisy Kodeksu cywilnego o przedstawicielstwie (stosowane w drodze analogii)⁴. Za powyższym stanowiskiem opowiedział się SN m.in. w uchwale z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, z następującą tezą: „Do umowy zawartej przez zarząd spółdzielni bez wymaganej do jej ważności uchwały walnego zgromadzenia lub rady nadzorczej ma zastosowanie w drodze analogii art. 103 § 1 i 2 k.c.”⁵. Wspomniana uchwała, mimo że bezpośrednio odnosi się do umowy zawartej przez zarząd spółdzielni, stanowiła przyczynek do dalszej dyskusji przedstawicieli doktryny prawniczej

¹ Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm. – dalej k.c.

² Zob. np. wyroki SN z 26.04.2013 r., II CSK 482/12, LEX nr 1347838; z 12.02.2014 r., IV CSK 361/13, OSNC 2015/1, poz. 10; z 17.01.2017 r., IV CSK 143/16, OSNC 2017/9, poz. 101.

³ Dz.U. z 2018 r. poz. 986 ze zm. – dalej u.KRS.

⁴ Por. w szczególności: wyrok SN z 29.11.2007 r., III CSK 169/07, OSNC 2009/1, poz. 17; wyrok SN z 5.02.2009 r., I CSK 297/08, OSNC-ZD 2009/C, poz. 86; uchwała SN z 19.12.2008 r., III CZP 122/08, OSNC 2009/7–8, poz. 115.

⁵ OSNC 2008/2, poz. 14.

w sprawie dopuszczalności stosowania przepisów o przedstawicielstwie także wobec piastunów organów pozostałych osób prawnych⁶. Jednocześnie do cytowanej uchwały SN odwoływał się w kolejnych orzeczeniach odnoszących się do interpretacji art. 39 k.c.⁷

Oponenty stanowiska, które akceptuje analogiczne stosowanie przepisów o przedstawicielstwie wobec członków organów osób prawnych, zwracają przede wszystkim uwagę na to, że w polskim systemie prawnym funkcjonowanie tych organów, w tym zarządu spółki kapitałowej, opiera się na teorii organów⁸. Organem spółki z o.o. – w rozumieniu art. 38 k.c. – jest zarząd, którego kompetencje, zgodnie z art. 201 § 1 ustawy z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych⁹, obejmują prowadzenie spraw spółki i jej reprezentowanie. Podobnie w przypadku spółki akcyjnej, organem odpowiedzialnym za relacje z podmiotami trzecimi jest zarząd (art. 368 § 1 k.s.h.). Jednocześnie wspomniane przepisy nie pozwalają wprost na stosowanie przepisów o pełnomocnictwie wobec członków organów osób prawnych.

Stosowanie art. 103 § 1 i 2 k.c. w drodze analogii w zakresie nienormowanym przepisami szczególnymi do umów zawartych w imieniu osoby prawnej przez osoby działające w charakterze jej organu bez wymaganej ku temu kompetencji nie musi być równoznaczne z kwestionowaniem różnic między statusem członka organu oraz przedstawiciela, w tym pełnomocnika¹⁰. Odwołanie się do art. 39 § 1 k.c. sugeruje, że pozycja fałszywego piastuna organu osoby prawnej jest bliska statusowi przedstawiciela ustawowego albo pełnomocnika. Hipoteza tego przepisu bowiem odnosi się do osoby, która jako organ osoby prawnej zawarła umowę w jej imieniu, nie będąc organem albo przekraczając zakres umocowania takiego organu. W cudzym imieniu działa właśnie przedstawiciel ustawowy albo pełnomocnik (por. art. 96 k.c.), podczas gdy piastun organu osoby prawnej nie tyle działa w imieniu osoby prawnej, ile podejmuje on za nią czynności prawne¹¹.

Powyższe argumenty okazały się na tyle istotne, że ustawodawca zdecydował się na zmianę art. 39 k.c.¹² Istotą tej zmiany jest jednoznaczne umożliwienie potwierdzania umów zawartych w imieniu osoby prawnej bez umocowania lub z przekroczeniem jego zakresu. Zmodyfikowane brzmienie art. 39 k.c. odwołuje się do treści art. 103 k.c., przewidując, że ważność umowy zawartej

przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej uzależniona jest od jej potwierdzenia przez osobę prawną, w której imieniu umowa została zawarta.

Argumentować można, że przepisy Kodeksu cywilnego zbyt wąsko ujmują pojęcie „przedstawiciela”, o którym mowa w art. 95 k.c., przez co nie regulowały odpowiednio konsekwencji działania fałszywego piastuna organu osoby prawnej, czego z kolei skutkiem było powstanie luki w prawie¹³. Wspomniana luka prawna w zakresie regulacji odnoszących się do zasad reprezentacji osób prawnych w okresie poprzedzającym wejście w życie Nowelizacji uzasadnia stosowanie w drodze analogii odpowiednich przepisów Kodeksu cywilnego do czynności prawnych podjętych przez fałszywego piastuna.

Z punktu widzenia praktyki obrotu gospodarczego nie sposób pominąć uzasadnienia celowościowego dla możliwości potwierdzenia czynności podejmowanych przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej. Przemawia za tym chociażby dążenie do zapobieżenia stwierdzeniu nieważności czynności prawnej¹⁴. Zastosowanie w powyższych okolicznościach rozwiązania analogicznego do art. 103 § 1 i 2 k.c. prowadzi do wniosku, że czynność podjęta przez fałszywego piastuna powinna być traktowana jako dotknięta sankcją bezskuteczności zawieszona, zamiast sankcją nieważności. Bezskuteczność zawieszona, przewidziana w art. 63 § 1 k.c., sprowadzałaby się do tego, że spółka kapitałowa mogłaby potwierdzić wadliwą czynność podjętą przez osobę działającą bez umocowania. Zgoda wyrażona po złożeniu oświadczenia przez fałszywego piastuna miałaby moc wsteczną od daty tego oświadczenia. Podsumowując, skuteczność czynności byłaby uzależniona od jej następczego potwierdzenia przez spółkę.

W rozstrzygnięciach sądowych podkreśla się, że sankcja bezskuteczności zawieszona skuteczniej niż bezwzględna nieważność chroni interesy osoby prawnej, której zasady reprezentacji zostały naruszone¹⁵. Sankcja bezskuteczności zawieszona lepiej również odpowiada potrzebom bezpieczeństwa obrotu, przykładowo wyklucza kwestionowanie czynności prawnej przez kontrahenta osoby prawnej tylko dlatego, że czynność ta przestała mu odpowiadać.

Podsumowując powyższe rozważania, należy się zgodzić ze stanowiskiem, że możliwość potwierdzenia czynności dokonanej przez fałszywego piastuna osoby prawnej niesie za sobą zdecydowanie więcej korzyści niż stwierdzenie jej nieważności. Nakazuje to pozytywnie oceniać zmianę art. 39 k.c. wynikającą z przepisów Nowelizacji, która pozwala zapobiec uznaniu takiej czynności za bezwzględnie nieważną. Jest to o tyle istotne, że w świetle regulacji zawartej w art. 39 k.c. działanie w imieniu zarządu spółki kapitałowej bez stosownego umocowania wiąże się z istotnym ryzykiem po stronie fałszywego piastuna. Jest on bowiem obowiązany do zwrotu tego, co otrzymał od drugiej strony w wykonaniu umowy oraz do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę, nie wiedząc o braku

6 Szerzej S. Soltysiński, *Skutki działań piastunów wadliwego składu zarządu lub rady nadzorczej w spółkach kapitałowych oraz spółdzielniach* [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, red. L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005.

7 Zob. m.in. wyroki SN z 17.04.2009 r., III CSK 304/08, LEX nr 511002 oraz z 26.04.2013 r., II CSK 482/12.

8 Por. w szczególności K. Piasecki, *Kodeks cywilny. Księga pierwsza. Część ogólna*, Kraków 2003, s. 227; S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz...*, s. 140.

9 Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm. – dalej k.s.h.

10 Na powyższe różnice zwrócono uwagę m.in. w uzasadnieniu wyroku SN z 12.12.1996 r., I CKN 22/96, OSNC 1997/6-7, poz. 75.

11 Por. R.L. Kwaśnicki, „Specjalne” zasady reprezentacji spółek handlowych posiadających zarząd, „Prawo Spółek” 2004/3, s. 26 i n. oraz M. Borkowski, *Konsekwencje prawne działania „fałszywego” piastuna organu osoby prawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/7, s. 54. Por. także wyrok SN z 9.11.2007 r., V CSK 278/06, LEX nr 467478 oraz postanowienie SN z 11.03.2010 r., IV CSK 413/09, LEX nr 677902.

12 Zmiana wynika z art. 1 ustawy z 9.11.2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu wprowadzenia uproszczeń dla przedsiębiorców w prawie podatkowym i gospodarczym (Dz.U. poz. 2244) – dalej Nowelizacja. Stosownie do przepisów Nowelizacji zakładanym dniem wejścia w życie zmiany art. 39 k.c. jest 1.03.2019 r.

13 Por. S. Soltysiński, *Skutki...*, s. 1370 i n.; M. Borkowski, *Glosa do uchwały SN z 5.12.2008 r.*, III CZP 124/08, LEX.

14 Tak S. Soltysiński, *Skutki...*, s. 1383–1384.

15 Por. wyrok SN z 26.04.2013 r., II CSK 482/12.

umocowania. Nowelizacja art. 39 k.c. próbuje założenie, zgodnie z którym negatywne konsekwencje dla fałszywego piastuna wystąpiłyby dopiero w przypadku braku potwierdzenia wadliwej czynności przez osobę prawną.

3. Kwalifikacja wadliwości czynności podjętej przez fałszywego piastuna

Zmodyfikowane brzmienie art. 39 § 1 k.c. stanowi, że ważność umowy zawartej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej uzależniona jest od jej potwierdzenia przez osobę prawną, w której imieniu umowa została zawarta. Powyższa zmiana jest ważna, ponieważ przepisy prawa, w tym art. 39 k.c., dotychczas nie rozstrzygały wprost o rodzaju wadliwości czynności podjętej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej. W uzasadnieniu analizowanej wcześniej uchwały SN (7) z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, podkreślono, że taki stan mógł być świadomym działaniem ustawodawcy. Odstępując od unormowania w art. 39 k.c. sankcji dokonania czynności w imieniu osoby prawnej w charakterze jej organu bez kompetencji do tego, ustawodawca pozostawił ustalenie tej sankcji sądom przy zastosowaniu ogólnych reguł wykładni prawa.

Sądy, korzystając z przyznanej im swobody, w orzeczeniach poprzedzających wspomnianą uchwałę SN (7) z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, zgodnie opowiadały się za bezwzględną nieważnością umów zawieranych przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej¹⁶. Również w doktrynie przez długi czas przeważało stanowisko, że czynność dokonana przez fałszywego piastuna organu jest nieważna¹⁷. Odnosiło się to także do czynności fałszywego członka zarządu spółki kapitałowej, za którego należy uznać osobę, która zawiera umowę w imieniu spółki, występując jako członek jej zarządu, nie będąc tym członkiem albo przekraczając zakres umocowania zarządu spółki. Jednocześnie jednak w orzecznictwie sądowym, zgodnie wskazującym na nieważność tego typu umów, istnieje rozbieżność co do podstawy tej nieważności.

Część orzeczeń podstawy prawnej dla stwierdzenia nieważności umów zawieranych przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej doszukuje się w art. 39 k.c.¹⁸ Przepis art. 39 k.c., w jego brzmieniu sprzed Nowelizacji, nie tyle jednak rozstrzyga o rodzaju wadliwości czynności podjętej przez fałszywego piastuna, ile określa konsekwencje takiej wadliwości, dotyczące bezpośrednio osoby działającej bez umocowania¹⁹.

W innych orzeczeniach opowiedziano się z kolei za tym, że podstawę prawną stwierdzenia nieważności umów zawieranych przez fałszywego piastuna stanowi

art. 58 § 1 k.c.²⁰ Brzmienie analizowanej regulacji prawnej przemawia jednak za tym, że pozwala ona uznać określoną czynność za nieważną, o ile mamy do czynienia ze sprzecznością jej treści z ustawą albo z obejściem ustawy²¹. Tymczasem podstawą wadliwości działania fałszywego piastuna organu osoby prawnej nie jest sprzeczność treści podjętej przez niego czynności z ustawą ani też obejście ustawy, ale brak należytego umocowania do działania za dany podmiot, tzn. naruszenie zasad jego reprezentacji. Negatywnie podejść też trzeba do stanowiska, które kwalifikuje czynności dokonane w imieniu osoby prawnej w charakterze jej organu bez kompetencji do tego jako czynności prawne nieistniejące. Przeważający pogląd ogranicza posługiwanie się koncepcją „czynności prawnej nieistniejącej” do takich tylko zachowań, w których nie można rozpoznać oświadczenia woli²².

Szukając podstawy prawnej dla wniosku, że czynności podejmowane przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej powinny być dotknięte sankcją nieważności, należy zwrócić uwagę na art. 35 k.c., odnoszący się do ustroju osób prawnych, czy też art. 38 k.c., wymagający, aby osoba prawna działała przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie²³.

Powyższe wątpliwości związane z określeniem sankcji działania fałszywego piastuna organu osoby prawnej przynajmniej w części wyjaśniono w związku ze zmianą art. 39 k.c. dokonaną na mocy Nowelizacji. Zakres modyfikacji art. 39 k.c. jednocześnie wskazuje, że słusznie w orzecznictwie sądowym i doktrynie prawniczej poszukiwano rozwiązań, które pozwoliłyby zapobiec stwierdzeniu bezwzględnej nieważności czynności przedsięwziętych w okolicznościach opisanych w art. 39 § 1 k.c. Zmieniona treść art. 39 k.c. dowodzi zasadności omówionego wcześniej założenia dopuszczającego przywrócenie skuteczności czynności dokonanej przez fałszywego piastuna poprzez jej potwierdzenie przez osobę prawną, w której imieniu dana czynność została podjęta.

4. Fałszywy piastun a domniemanie wynikające z KRS – kwestie ogólne

Część spośród orzeczeń sądowych odnoszących się do konsekwencji działania fałszywego członka zarządu spółki kapitałowej nawiązuje do zależności między art. 39 k.c. a przepisami ustawy o KRS. Skład zarządu spółki kapitałowej, jako organu odpowiedzialnego za relacje z podmiotami trzecimi,

16 Por. w szczególności wyroki SN z 12.12.1996 r., I CKN 22/96; z 26.06.1997 r., I CKN 130/97, LEX nr 78438; z 31.01.2001 r., III CKN 984/98, LEX nr 301853.

17 Szerzej K. Piasecki, *Kodeks...*, s. 228; S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz...*, s. 141; Z. Kuniewicz, *Reprezentacyjna funkcja zarządu spółki kapitałowej*, Szczecin 2005, s. 120–121.

18 Por. w szczególności wyroki SN z 12.12.1996 r., I CKN 22/96 oraz z 26.06.1997 r., I CKN 130/97.

19 Szerzej M. Borkowski, *Reprezentacja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2009, s. 40.

20 Por. wyrok SN z 12.05.2000 r., V CKN 1029/00, OSNC 2001/6, poz. 83, uchwałę SN z 12.10.2001 r., III CZP 55/01, OSNC 2002/7–8, poz. 87 oraz uchwałę SN (7) z 14.09.2007 r., III CZP 31/07.

21 Szerzej uchwała SN (7) z 14.09.2007 r., III CZP 31/07.

22 Por. M. Gutowski, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2006, s. 65 i n.; S. Soltysieński, *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni?*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006/2, s. 4 i n.

23 Por. wyrok SN z 15.03.2002 r., II CKN 1415/00, LEX nr 53284. W zakresie przedstawiceli doktryny uwzględnić trzeba w szczególności: S. Soltysieński, *Skutki...*, s. 1383; M. Gutowski, *Nieważność...*, s. 146.

podlega bowiem obowiązkowi ujawnienia w KRS. W praktyce obrotu gospodarczego nierzadką jest sytuacja, w której działający w imieniu spółki fałszywy piastun jest w chwili podjęcia kwestionowanej czynności nadal ujawniony w KRS. Wspomniana osoba wykonuje obowiązki członka zarządu, w szczególności zawiera umowy w imieniu spółki, mimo że mandat danej osoby wygasł (np. w związku z upływem okresu, na jaki została ona powołana w skład zarządu). Jednocześnie spółka zaniebuje obowiązek wystąpienia z wnioskiem o wykreślenie danej osoby z KRS. Kontrahenci spółki, powołując się na dane ujawnione w KRS, traktują więc wspomniane osoby jako członków zarządu, mimo że są one fałszywymi piastunami w rozumieniu art. 39 k.c. W powyższych okolicznościach pojawia się pytanie, czy fakt wpisania danej osoby do KRS jako członka zarządu, na moment dokonania czynności w imieniu spółki, wpływa w jakimkolwiek zakresie na to, jakie konsekwencje wywołuje działanie fałszywego piastuna.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 u.KRS domniemywa się, że dane wpisane do KRS są prawdziwe. Wpis określonej osoby do KRS w charakterze członka zarządu korzysta więc z domniemania co do jego prawdziwości. Odnosi się to również do sytuacji, gdy w KRS wpisana jest osoba, której mandat jako członka zarządu przestał obowiązywać.

5. Możliwość wzruszenia przez spółkę kapitałową domniemania związanego z wpisem fałszywego członka zarządu

Domniemanie przewidziane w art. 17 ust. 1 u.KRS, mimo że jest domniemaniem prawnym w rozumieniu art. 234 ustawy z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego²⁴, ma jednak charakter wzruszalny²⁵. Można więc przeprowadzić dowód przeciwny wobec tego, co jest ujawnione w KRS.

W pierwszej kolejności trzeba rozważyć dopuszczalność powołania się przez spółkę kapitałową na okoliczność, że określona osoba – pomimo że jest nadal wpisana do KRS – utraciła możliwość działania w charakterze członka jej organu, ponieważ jej mandat ustał. Spółka kapitałowa stanowi podmiot zobowiązany do złożenia wniosku o wpis do KRS, stosownie do art. 694³ § 1 k.p.c. oraz art. 22 u.KRS. Dotyczy to w szczególności wniosku dotyczącego ujawnienia w KRS zmian w składzie zarządu, uwzględniając, że zgodnie z art. 20 ust. 4 u.KRS, wpisem w rejestrze przedsiębiorców KRS jest również wykreślenie z tego rejestru.

Stosownie do art. 14 u.KRS, podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wpis do KRS nie może powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały wpisane do KRS lub uległy wykreśleniu z KRS. Spółka nie może w szczególności powoływać się wobec podmiotów trzecich na to, że określona osoba przestała być

członkiem jej zarządu, w sytuacji gdy nie został zrealizowany obowiązek ujawnienia takiej zmiany w KRS. Mimo że spółka była nienależycie reprezentowana przy podejmowaniu określonej czynności prawnej, nie może ona powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały wpisane do rejestru przedsiębiorców KRS.

Przepis art. 14 u.KRS chroni interesy kontrahenta spółki działającego w dobrej wierze, w sytuacji gdy spółka zaniebdła obowiązek ujawnienia określonych danych w KRS lub dopuściła do wykreślenia danych z tego rejestru²⁶. Spółka jest zobligowana do podejmowania działań zapewniających aktualność danych ujawnionych w KRS. W konsekwencji w pełni słusznie treść regulacji objętych art. 14 oraz art. 17 ust. 1 u.KRS uniemożliwia spółce podważenie skuteczności czynności prawnych podjętych przez fałszywego piastuna, chyba że spółka wykáže, iż osoba trzecia działała w złej wierze. W sytuacji gdy osoba trzecia działała w złej wierze, spółka ma możliwość wzruszenia domniemania określonego w art. 17 ust. 1 u.KRS, co może w efekcie doprowadzić do zakwestionowania czynności prawnej podjętej przez fałszywego piastuna.

Złożenie wniosku o wpis (wykreślenie) fałszywego piastuna może okazać się niewystarczające, aby spółka mogła powoływać się na to, że wspomniana osoba straciła możliwość działania za spółkę. Dodatkowo spółka musi doprowadzić do tego, aby wyłączyć dobrą wiarę po stronie osoby trzeciej, w szczególności, aby kontrahent miał pełną wiedzę na temat składu zarządu umocowanego do reprezentowania spółki. Podjęcie takiego działania jest wskazane także w okresie następującym bezpośrednio po formalnym wykreśleniu byłego członka zarządu z KRS. Zgodnie z art. 15 ust. 1 zd. 1 u.KRS dopiero bowiem od dnia ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nikt nie może zasłaniać się nieznaną ogłoszonych wpisów. Co więcej, w odniesieniu do czynności dokonanych przed upływem szesnastego dnia od dnia ogłoszenia podmiot wpisany do KRS nie może powoływać się na wpis wobec osoby trzeciej, jeżeli ta udowodni, że nie mogła wiedzieć o treści wpisu (art. 15 ust. 1 zd. 2 u.KRS). Przepisy Kodeksu spółek handlowych nakładają więc na spółkę kapitałową obowiązek szczególnej staranności, sprowadzający się nie tylko do złożenia wniosków w zakresie ujawnienia zmiany danych w KRS. Spółka powinna zadbać o to, aby jej kontrahenci znali aktualny skład jej zarządu, zwłaszcza jeżeli uwzględni się, że zmiany w tym zakresie dla swej skuteczności nie wymagają wpisu do KRS.

Do wspomnianej staranności odwołał się np. SN w wyroku z 12.02.2014 r., IV CSK 361/13. W uzasadnieniu tego orzeczenia potwierdzono, że spółka, która była nienależycie reprezentowana przy podejmowaniu określonej czynności prawnej (złożeniu oświadczenia w sprawie poddania się egzekucji), nie mogła powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały wpisane do KRS, tj. na okoliczność, że członek zarządu został odwołany z zajmowanego stanowiska. W konsekwencji czynność prawna sprowadzająca się do poddania się w akcie notarialnym egzekucji nie mogła zostać potraktowana za nieważną, w sytuacji gdy wniosek taki postawiła zainteresowana spółka, nie dopełniwszy spoczywającego na niej obowiązku wykreślenia z KRS odwołanego członka zarządu.

²⁴ Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm. – dalej k.p.c.

²⁵ Por. wyrok SN z 14.03.2012 r., II CSK 328/11, LEX nr 1163191.

²⁶ Por. wyrok SA w Poznaniu z 13.07.2006 r., I ACa 140/06, LEX nr 278421.

6. Dopuszczalność wzruszenia przez osobę trzecią domniemania związanego z wpisem fałszywego członka zarządu

W świetle brzmienia analizowanych wcześniej art. 14 oraz art. 17 ust. 1 u.KRS można się zastanawiać, czy pozwalają one osobie trzeciej powoływać się na dane, które nie zostały wpisane do KRS lub uległy wykreśleniu z KRS. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której osoba trzecia dokonuje czynności ze spółką, powołując się na treść wpisów ujawnionych w KRS, a następnie uzyskuje ona informację, że przy zawieraniu tej czynności spółka była reprezentowana przez fałszywego piastuna. Jak omówiono powyżej, treść przepisów art. 14, art. 15 ust. 1 zd. 2 oraz art. 17 ust. 2 u.KRS odnosi się do tego, w jakim zakresie na dane, które nie zostały wpisane do KRS lub uległy wykreśleniu z KRS, może powoływać się spółka. Wspomniane regulacje nie wykluczają jednak w sposób jednoznaczny tego, aby na dane, które nie zostały wpisane do KRS, np. na okoliczność, że określona osoba została odwołana ze stanowiska członka zarządu, mógł powołać się podmiot inny niż spółka, dla której dany rejestr jest prowadzony. Przyznanie osobie trzeciej możliwości powołania się na dane, które nie zostały wpisane do KRS, przy założeniu nieważności czynności prawnej podejmowanej przez fałszywego piastuna, otwierałoby osobie trzeciej szanse na podniesienie zarzutu nieważności takiej czynności.

W orzecznictwie sądowym pojawiło się stanowisko, które wyklucza podważenie przez osobę trzecią domniemania wynikającego z art. 17 ust. 1 u.KRS²⁷. Oznaczałoby to, że osoba trzecia w szczególności nie mogłaby domagać się stwierdzenia nieważności określonej czynności prawnej, w drodze zakwestionowania prawdziwości wpisanych do KRS danych odnoszących się do składu zarządu spółki kapitałowej. Podnosi się, że przepisy ustawy o KRS mają modyfikować konsekwencje czynności podjętej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej, w razie gdy nadal jest on ujawniony w KRS. Typowa sankcja nieważności, jako konsekwencja działania fałszywego piastuna, na gruncie przepisów ustawy o KRS miałyby być zmieniona o tyle, że czynność dokonana przez osobę wpisaną do KRS, lecz niebędącą już uprawnioną do działania za osobę prawną, nie mogłaby być skutecznie podważona nie tylko przez samą spółkę, ale także przez osobę trzecią. Powyższe stanowiska zmierzają więc do uznania, że domniemanie wynikające z art. 17 ust. 1 u.KRS miałoby rozszerzony skutek wobec osoby trzeciej. Taka osoba nie mogłaby w praktyce kwestionować treści wpisów ujawnionych w KRS, w tym wykazywać, że dane ujawnione w tym rejestrze, w szczególności dane członków zarządu spółki kapitałowej, nie są prawdziwe.

Założenie, zgodnie z którym system domniemań przyjęty w przepisach ustawy o KRS modyfikuje sankcję związaną z naruszeniem przepisów dotyczących reprezentacji osób prawnych, budzi jednak istotne wątpliwości. Zadaniem regulacji

objętych art. 14–17 u.KRS jest bowiem przede wszystkim określenie, kto i w jakich okolicznościach może powoływać się na dane wpisane do KRS niezgodnie z prawdziwym stanem rzeczy, jak również na dane jeszcze niewpisane do tego rejestru. Co więcej, normy prawne wynikające z analizowanych przepisów ustawy o KRS mają na celu ochronę interesów podmiotów trzecich, które powinny działać w zaufaniu do wpisów w KRS. Przejawem ochrony tych interesów jest możliwość powołania się na domniemanie prawdziwości danych wpisanych do rejestru, wynikające z art. 17 ust. 1 u.KRS, w szczególności gdy podmiot zobowiązany do złożenia wniosku o wpis do rejestru naruszył obowiązek wpisania określonych danych do rejestru lub wykreślenia takich danych z rejestru.

Jednocześnie jednak osoba trzecia powinna mieć możliwość podważenia danych ujawnionych w KRS, w sytuacji gdy ma świadomość, że takie dane nie są zgodne z prawdą²⁸. Ustawodawca wskazał, kto i w jakich okolicznościach może powoływać się na dane wpisane niezgodnie z prawdziwym stanem rzeczy oraz kto może powoływać się na dane jeszcze niewpisane do KRS. Regulacje zawarte w art. 14–17 u.KRS nie wykluczają jednoznacznie możliwości, aby na dane, które nie zostały wpisane do KRS, np. na okoliczność, że określona osoba została odwołana ze stanowiska członka zarządu, mógł powołać się podmiot inny niż spółka, dla której dany rejestr jest prowadzony. W szczególności norma objęta art. 14 u.KRS, zgodnie z którą spółka nie może powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały wpisane do KRS lub uległy wykreśleniu z tego rejestru, powinna być interpretowana ściśle. Biorąc pod uwagę zasadę *exceptiones non sunt extendendae*, za nieuzasadnione należałoby uznać rozszerzenie zakresu zastosowania ograniczeń wynikających z art. 14, art. 15 ust. 1 zd. 2 oraz art. 17 ust. 2 u.KRS.

W innym przypadku domniemanie wynikające z art. 17 ust. 1 u.KRS stanowiłoby szczególnego rodzaju domniemanie niewzruszalne²⁹. Analiza orzecznictwa sądowego prowadzi jednak do przeciwnego wniosku³⁰. W konsekwencji należałoby stwierdzić, że osoba trzecia, w tym także druga strona czynności prawnej podjętej przez osobę prawną wpisaną do KRS, jest uprawniona, aby kwestionować dane ujawnione w tym rejestrze, w sytuacji gdy ma ona świadomość, że takie dane nie są zgodne z prawdą. Oznaczałoby to, że osoba trzecia mogłaby podważać skuteczność czynności prawnej podejmowanej przez fałszywego piastuna osoby prawnej, również w sytuacji gdy jest on nadal ujawniony w KRS jako osoba umocowana do działania za osobę prawną.

W powyższym zakresie warto wziąć pod uwagę art. 15 ust. 3 u.KRS, zgodnie z którym osoba trzecia może się powoływać na dokumenty i dane, w odniesieniu do których nie dopełniono jeszcze obowiązku ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, jeżeli niezamieszczenie ogłoszenia nie pozbawia jej skutków prawnych³¹. Wspomniany przepis można jednak

28 Podobnie J. Grykiel, *Glosa do uchwały SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08*, „Państwo i Prawo” 2009/9, s. 128–134.

29 Na powyższą kwestię zwrócił uwagę J.A. Witosz, *Glosa do uchwały SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08*, „Przebieg Sądowy” 2009/10, s. 130–141.

30 Tak wyrok SN z 2.04.2004 r., III CK 465/02, LEX nr 137452 oraz wyrok SA w Krakowie z 23.12.2014 r., I ACa 1403/14, LEX nr 1651902.

31 Na powyższą podstawę prawną wskazał m.in. J. Grykiel, *Glosa do uchwały SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08*.

27 Tak uchwała SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08, OSNC 2009/11, poz. 146; wyrok SN z 12.02.2014 r., IV CSK 361/13; wyrok SN z 26.11.2014 r., II KK 109/14, LEX nr 1621333.

interpretować także w ten sposób, że pozwala on osobie trzeciej powoływać się na dokumenty i dane, w odniesieniu do których nastąpił już wpis do KRS, ale nie dopełniono jeszcze obowiązku ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Uznanie, że osoba trzecia nie mogłaby podważyć domniemania wynikającego z art. 17 ust. 1 u.KRS, nie może być uzasadnione tym, iż celem przepisów art. 14 i art. 17 u.KRS jest bezpieczeństwo osób działających w zaufaniu do wpisu. Konieczność zapewnienia zaufania do wpisu w KRS nie powinna bowiem podlegać ochronie w sytuacji, gdy po stronie kontrahenta spółki (jako podmiotu trzeciego) zachodzi świadomość niezgodności danych ujawnionych w KRS z rzeczywistym stanem faktycznym.

Jak wskazano w uzasadnieniu powoływanej już wcześniej uchwały SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08, osoba trzecia mogłaby podnieść, że członkiem zarządu jest osoba do niego powołana, lecz jeszcze niewpisana do KRS. Trudno jest znaleźć uzasadnienie dla innego traktowania sytuacji, w której osoba trzecia powołuje się na to, że członkiem zarządu jest osoba do niego powołana, lecz jeszcze niewpisana do KRS oraz sytuacji, gdy ta sama osoba podnosi brak wpisu określonych danych do KRS prowadzący się do zaniechania wykreślenia byłego członka zarządu³².

Wątpliwości budzi więc założenie, zgodnie z którym przepisy ustawy o KRS zmierzałyby do modyfikowania sankcji stanowiącej konsekwencję działania fałszywego piastuna osoby prawnej.

7. Podsumowanie

Okoliczność, że fałszywy piastun organu osoby prawnej nadal jest wpisany do rejestru przedsiębiorców KRS w świetle art. 14–17 u.KRS, niewątpliwie skutkuje tym, iż spółka – jako podmiot zobowiązany do aktualizacji tych danych – będzie miała ograniczoną możliwość powoływania się na wadliwość czynności podjętej przez fałszywego członka zarządu. W sytuacji gdy spółka zaniedbała obowiązek ujawnienia określonych danych w KRS, nieuzasadnione jest ograniczenie osoby trzeciej w możliwości podniesienia niezgodności tych danych z rzeczywistością. Przeciwno takiemu ograniczeniu przemawiają nie tylko względy natury celowościowej, w tym ochrona interesów kontrahentów spółki, lecz również analiza norm prawnych wynikających z art. 14–17 u.KRS.

W powyższych okolicznościach pojawia się ryzyko, że osoba trzecia będzie nadużywać zarzutu nieważności czynności prawnej podjętej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej, w sytuacji gdy jest on nadal ujawniony w KRS. Przykładowo, kontrahent spółki mógłby w ten sposób zmierzać do podważenia skutków czynności, którą akceptował na moment jej podjęcia, a która nie przyniosła mu zamierzonych korzyści gospodarczych. Warte rozważenia jest stanowisko, które pojawia się w doktrynie prawniczej, pozwalające na analogiczne zastosowanie art. 105 k.c. w zakresie czynności podjętej przez fałszywego piastuna osoby prawnej³³. Zgodnie

z tym przepisem, jeżeli pełnomocnik po wygaśnięciu umocowania dokona w imieniu mocodawcy czynności prawnej w granicach pierwotnego umocowania, czynność prawna jest ważna, chyba że druga strona o wygaśnięciu umocowania wiedziała lub z łatwością mogła się dowiedzieć.

Ten sam efekt osiągnąć można poprzez potwierdzenie czynności prawnej podjętej przez fałszywego piastuna organu osoby prawnej, stosownie do art. 39 § 1 k.c. w jego brzmieniu nadanym przepisami Nowelizacji. Zgodnie z art. 35 Nowelizacji, dopuszczalne staje się również następcze zaakceptowanie czynności prawnych dokonanych w imieniu osoby prawnej przez fałszywego reprezentanta przed dniem wejścia w życie Nowelizacji, jeżeli nie były one przedmiotem prawomocnie zakończonych przed tym dniem postępowań sądowych w sprawach cywilnych. Do takiego samego skutku prowadzi analogiczne stosowanie art. 103–104 k.c. w okresie poprzedzającym wejście w życie Nowelizacji. Przyjmując założenie, zgodnie z którym osoba trzecia mogłaby kwestionować skuteczność czynności podejmowanej przez fałszywego piastuna osoby prawnej, tym bardziej należałoby opowiedzieć się za akceptacją stanowiska, że dopuszczalne jest analogiczne stosowanie przepisów o przedstawicielstwie wobec członków organów osób prawnych. W sytuacji gdy osoba trzecia podważa skuteczność czynności podjętej przez fałszywego piastuna osoby prawnej, również wtedy, gdy jest on nadal ujawniony w KRS, jej potwierdzenie – z powołaniem się na art. 103–104 k.c. – pozwala zapobiec stwierdzeniu bezwzględnej nieważności takiej czynności.

Abstract

Marcin Borkowski

Consequences of Activities of a False Holder of an Office in a Legal Person's Governing Body Against the Background of Regulations Concerning Registers
If a certain person is entered in the National Court Register (Polish abbreviation 'KRS') as a management board member, this person enjoys the presumption that the entry is correct. This also applies to situations when a person whose mandate as a management board member expires is still disclosed in the KRS. The system of presumptions established in the provisions on the register significantly limits the possibility of challenging the information resulting from the KRS. Moreover, in case law an assumption is made that the aforementioned presumptions modify the sanction for infringement of provisions on representation of legal persons. However, there are more arguments in favour of the possibility for third parties to challenge the information disclosed in the KRS. In particular, a third party should be able to challenge the validity of a juridical act undertaken by a false holder of an office in a legal person. The fact that this person is still disclosed in the KRS should not be an obstacle.

Keywords: management board, management board member, legal presumption, penal ticket, agency, attorney in fact, theory of governing bodies, suspended ineffectiveness, invalidity of an act in law

dr Marcin Borkowski

Autor jest radcą prawnym oraz of counsel w Kancelarii Prawnej GWW Grynhoff i Partnerzy Radcowie Prawni i Doradcy Podatkowi sp.p.

32. Podobnie J.A. Witosz, *Głosa do uchwały SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08*.
33. Tak J. Grykiel, *Głosa do uchwały SN z 5.12.2008 r., III CZP 124/08*.